

Bemærkninger til forslaget

1. Formålet med frihedsstraffen

Det erklærede formål med frihedsstraffen har ikke ændret sig, siden direktøren for fængselsvæsenet i september 1948 udfærdigede en tilsyneladende fortsat gældende »almindelig instruks for fængselstjeneste«, hvori det bl.a. hed:

»Den opgave, der er overdraget fængselsvæsenets personale, består først og fremmest i fuldbyrdelsen af frihedsstraf, der idømmes et samfundsmember i anledning af begået lovovertrædelse.

Frihedsstraffens betydning i dag beror hovedsagelig på to forhold. Dels er truslen om den lidelse, som en frihedsberøvelse altid medfører, egnet til at skabe en særlig tilskyndelse hos samfundets medlemmer til at undlade lovovertrædelser. Dette kaldes straffens generalpræventive virkning. Dels giver frihedsberøvelsen samfundet en mulighed for at føre den enkelte lovovertræder tilbage til en normal tilværelse i samfundet. Denne virkning af straffen betegnes som den specialpræventive.

Løsningen af denne sidste opgave forudsætter et indgående kendskab til fangens person og forhold. De vigtigste af de midler, der herved står til fængselsvæsenets rådighed, er tilvænnelse og optræning til normalt samfundsnyttigt arbejde og undervisning af faglig eller almindelig kulturel art. Men dernæst kan der ved samtaler, ved eksempel og i det hele ved den ånd, der råder i en anstalt, øves en påvirkning, der går ud på at ændre fangernes indstilling, således at disse i modsætning til tidligere vil kunne indordne sig under samfundets love.

Gennem forsorgsarbejdet forsøges det derhos at formidle fangens overgang til en fri tilværelse.

Det er nødvendigt, at hele personalet medvirker til det nævnte formåls gennemførelse. Derfor er det første krav, der stilles til fængselsmanden, vilje og evne til samarbejde. Selv om der tildeles de enkelte af personalet forskellige opgaver inden for anstalten, er formålet med alt fængselsarbejde det samme, nemlig fangens tilbageførelse til en lovlydig tilværelse.

De i denne instruks indeholdte regler for fængselspersonalet kan alle udledes af dette grundsynspunkt og bør læses og tilegnes i forståelse heraf.

Fængselsarbejdet må aldrig blive en sløvende rutine. De givne regler skal overholdes, men til deres rette overholdelse kræves forståelse af deres formål.«

Selv om der mellem år og dag er sket omformuleringer, er der ikke siden denne »almindelige instruks« fremkommet nogen ny substans i formålsbeskrivelsen. Frihedsstraffen anvendes således fortsat som afskrækkelsesmiddel suppleret med et ønske om resocialisering. Udviklingen har vist, at denne resocialisering forekommer temmelig illusorisk, at påvirkningsmuligheder af mennesker under indespærring er begrænsede, og at der tillige optræder skadevirkninger.

Under den kriminalpolitiske konference på Christiansborg den 10. januar 1985 erkendte justitsministeren bl.a., at frihedsstraffen også har negative virkninger for den indsatte og hans familie, og at den negative virkning i et flertal af sagerne måske endda er større end resocialiseringen.

Det skal ikke skjules, at forslagsstillerne deler denne opfattelse, og at nærværende beslutningsforslag i stort omfang bygger på netop denne erkendelse af frihedsstraffen.

Det antages sædvanligvis, at der er fem begrundelser for anvendelse af frihedsstraffen: den generalpræventive funktion, den specialpræventive funktion, hævnens, forebyggelse af selvtaget og »at den indsatte i det mindste i perioden afholder sig fra kriminalitet.«

a. Den generalpræventive funktion

Denne funktion anses som oftest for at være den primære. Det vil sige, at truslen om straf afholder det store flertal af borgerne fra at begå lovovertrædelser. Betragtningen bygger imidlertid på en formodning om, at man i modsat fald ville gøre det, og at det er risikoen for straf, der afholder de fleste af os. Der foreligger ikke materiale, som videnskabeligt underbygger, at risikoen for straf – og i givet fald: risikoen for en høj straf – skulle